

Marian Mencil*

Strategia Chin wobec państw Ameryki Łacińskiej

Cele rozwojowe chińskiej polityki od 1978 r. pozostają niezmiennie i długo jeszcze stanowić będą podstawę aktywności państwa, przy czym pierwszoplanowym kryterium jest utrzymanie wysokiego wzrostu gospodarczego kraju, gwarantującego osiągnięcie sukcesów w innych wymiarach, takich jak zapewnienie stabilności politycznej i społecznej, czy też walka z biedą dotykającą ciągle jeszcze 150 mln obywateli. Istotnym warunkiem wzrostu gospodarczego jest zapewnienie źródeł dostaw surowców naturalnych, których niedobór z własnych pokładów zmusił Pekin w 1993 r. do ich importowania, podczas gdy chłonna chińska gospodarka w kolejnych latach znacznie zwiększała zapotrzebowanie na ich dostawy.

Zapotrzebowanie na surowce naturalne, głównie energetyczne oraz produkty żywnościowe przyczyniło się do znacznego ożywienia stosunków Chin z Ameryką Łacińską po 2001 r., a współpracy gospodarczej z tym regionem Pekin nadał status „partnerstwa strategicznego”, uznając go za jeden z trzech kluczowych regionów (Rosja/Azja Centralna, Bliski Wschód/Afryka, Ameryka Łacińska)¹ istotnych w wymiarze bezpieczeństwa energetycznego i dywersyfikacji źródeł dostaw surowców energetycznych.

Dowodem rosnącego znaczenia regionu latynoamerykańskiego w polityce Pekinu było opublikowanie 5.11.2008 r. *Białej księgi* charakteryzującej politykę Chin wobec państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów, w której wskazano jego (...) *ważną rolę w sprawach regionalnych i międzynarodowych*. Chiński rząd zadeklarował także zamiar budowy (...) *wszechstronnego, kooperatywnego partnerstwa obejmującego równość, wzajemne korzyści i wspólny rozwój*². Rozwój gospodarczy Państwa Środka, poza zapewnieniem stabilności dostaw surowców, wymaga odpowiednio duże-

* Mgr Marian Mencil, Uniwersytet Gdański.

¹ J. Simko-Rak, *Ameryka Łacińska w polityce energetycznej Chińskiej Republiki Ludowej*, [w:] *Transformacje w Ameryce Łacińskiej*, red. A. Walaszek, A. Giera, Kraków 2011, s. 22.

² R. Alf, *Chiny: czolowy gracz w regionie Ameryki Łacińskiej*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/artukul,259,Chiny_czolowy_gracz_w_regionie_Ameryki_Lacinskiej (dostęp: 13.09.2011).

go i stale rosnącego rynku zbytu. Popyt wewnętrzny, pomimo stałego wzrostu stymulowanego przez pekiński rząd działaniami ekonomiczno-motywuującymi nie zapewnia odbioru całego wolumenu produkcji chińskiej gospodarki. Przeciwnie, eksport ciągle jeszcze jest głównym źródłem dochodów państwa, a wymiana handlowa – ważnym źródłem akumulacji państwowych rezerw finansowych. Zatem polityka zagraniczna ukierunkowana jest na utrzymanie i pozyskiwanie kolejnych rynków zbytu i dotyczy w znacznej mierze także państw regionu Ameryki Łacińskiej, których znaczenie wpisuje się w międzynarodową politykę ekonomiczną nowych władz z Xi Jinpingiem na czele. Nowy przywódca KPCh i prezydent ChRL na przełomie maja i czerwca 2013 r. odwiedził Republikę Trynidadu i Tobago, Kostarykę i Meksyk³, poniekąd „przy okazji” wizyty w Stanach Zjednoczonych, podczas gdy faktycznym powodem wizyty były działania zmierzające do pogłębienia współpracy z państwami latynoamerykańskimi zasobnymi w surowce naturalne, głównie energetyczne, niezbędne do utrzymania dalszego wzrostu gospodarki Chin⁴. Aktywność ChRL w stosunkach z państwami latynoamerykańskimi przejawia się także na płaszczyźnie politycznej, szczególnie w związku z dążeniem Pekinu do ograniczania strefy wpływów i formalnych stosunków międzynarodowych Chińskiej Republiki na Tajwanie. Spośród 23 państw uznających Tajwan, aż 12 znajduje się w tym właśnie regionie. W 2007 r. Hu Jintao wizytę w Ameryce Łacińskiej rozpoczął od Kostaryki, która w czerwcu tego roku zerwała stosunki dyplomatyczne z Tajwanem i nawiązała je z ChRL⁵.

Uwarunkowania chińskiej ekspansji gospodarczej w Ameryce Łacińskiej

Ameryka Łacińska (Iberoameryka) to termin obejmujący 20 krajów i dziewięć autonomii Ameryki Południowej i Ameryki Środkowej, w których powszechnie używa się języków romańskich, głównie hiszpańskiego, portugalskiego lub francuskiego. Termin ten, po raz pierwszy pojawił się w 1856 r. w pismach kolumbijskiego pisarza i publicysty żyjącego i tworzącego na emigracji w Paryżu Jose Marii Torresa Caicedo. Niemal równocześnie zaczął używać takiej nazwy pisarz chilijski Francisco Bilbao⁶.

Ameryka Łacińska zajmuje obszar ponad 21 mln km², liczy 549 mln mieszkańców, a gęstość zaludnienia wynosi tam 26 osób na km². Większość mieszkańców należy do kościoła katolickiego, który liczy 432 mln wyznawców (78,7% całej populacji)⁷.

³ <http://polish.cri.cn/561/2013/05/21/242s117189.htm> (dostęp: 11.09.2013).

⁴ Por. <http://www.rp.pl/arttykul/1029165.html?print=tak&p=0> (dostęp: 20.10.2013).

⁵ Ibidem.

⁶ http://pl.wikipedia.org/wiki/Ameryka_%C5%81aci%C5%84ska (dostęp: 13.02.2013=).

⁷ Ibidem.

Kraje Ameryki Łacińskiej posiadają bogate złoża wielu surowców. Zasoby ropy naftowej oceniane są na 8,5 mld ton (6,4% światowych zasobów), a gazu ziemnego na 6,3 bln m³ (4,3%), z czego 70% złóż ropy i 65% gazu zlokalizowanych jest w Wenezueli. Ponadto znajduje się tu ponad 1/3 światowych zasobów miedzi zlokalizowanych głównie w Chile. Znaczne zasoby złóż obejmują także rudy cyny i wolframu, rudy litu, cyny oraz berylu. Zasoby litu na terenie Chile stanowią blisko 60% zasobów światowych. W Brazylii złoża niobu szacowane są na 78% globalnych, a berylu na 40%. Istotne znaczenie dla gospodarki regionu mają także znaczne zasoby rud niklu i kobaltu na Kubie, złoża boksytów na Jamajce, w Surinamie, Gujanie, Wenezueli i Brazylii, a także rud żelaza w Brazylii. Ponadto region ten jest bogaty w złoża rud srebra, cynku, bizmutu, antymonu, złota a także kamieni szlachetnych⁸.

W 2006 r. region Ameryki Łacińskiej wytworzył ok. 4% światowego PKB i, poza Afryką, należy do najwolniej rozwijających się regionów świata. W latach 1980–2004 wzrost wyniósł ok. 150%, podczas gdy wzrost globalny 250%. Do najważniejszych surowców mineralnych, metali i artykułów rolnych produkowanych w państwach Ameryki Łacińskiej należą: kawa (44,8% udziału w światowej produkcji w 2005 r.), miedź (44,0%), molibden (34,9%), pomarańcze (32,7%), srebro (25,4%), cyna (21,5%), miedź rafinowana (21,4%), mięso wołowe (21,3%), herbata (20,0%), boksyty (19,2%), bizmut (17,5%), złoto (16,3%), cynk (15,7%)⁹.

Dla wielu państw Ameryki Łacińskiej dużym problemem stał się wzrost zadłużenia zagranicznego, które dla całego regionu w 2007 r. wynosiło 513 mld USD, co stanowi ponad 1/5 regionalnego PKB. Największe w tym okresie odnotowała Brazylia (ok. 180 mld USD), Argentyna (100 mld USD) i Kolumbia (40 mld USD). Poziom zadłużenia i jego tendencja wzrostu są szczególnie niebezpieczne w Argentynie, Peru i Boliwii, gdzie przekroczył 50% PKB poszczególnych państw, stosunkowo bezpieczny jest zaś w Brazylii – poniżej 18% PKB¹⁰. Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) podaje, że w 2011 r. zadłużenie brutto całego regionu wyniosło 50,6% PKB, które w porównaniu do poziomu notowanego w państwach rozwiniętych jest jednak znacząco niskie¹¹. Przewidywane tempo wzrostu gospodarczego państw Ameryki Łacińskiej na poziomie 3,5–4% rocznie zapewnić może

⁸ *Geografia świata. Encyklopedia PWN. Środowisko przyrodnicze*, red. B. Kaczorowski, Warszawa 2008, s. 61.

⁹ *Geografia świata. Encyklopedia PWN. Społeczeństwo i gospodarka*, red. idem, Warszawa 2008, s. 41–43.

¹⁰ *Ibidem*, s. 43.

¹¹ MFW ocenia, że średni poziom zadłużenia państw rozwiniętych wynosi 104,8% ich PKB, [za:] <http://m.obserwatorfinansowy.pl/forma/debata/ameryka-lacinska-dba-o-dobre-regulacje-wiec-przyciaga-inwestycje> (dostęp: 11.02.2013).

im stabilność ekonomiczną i minimalne ryzyko niekorzystnych procesów wzrostu inflacji¹².

Jednym z wyraźniejszych przejawów podporządkowywania struktury gospodarki popytowi zewnętrznemu jest zwiększanie areалу upraw roślin służących do produkcji narkotyków (konopi indyjskich w Kolumbii oraz krzewu kokainowego w Peru, Boliwii i pd.-wsch. Kolumbii. Działalność ta stała się głównym źródłem dochodu dla ludności dużych obszarów wiejskich, a handel narkotykami ma znaczący udział w obrotach zagranicznych, zwłaszcza Boliwii i Kolumbii¹³.

Pod względem rozwoju społecznego kraje Ameryki Łacińskiej prezentują poziom bardziej zbliżony do Europy niż do państw zaliczanych do grupy rozwijających się. Wśród 70 państw świata, które w 2005 r. osiągnęły wysoki poziom wskaźnika rozwoju społecznego (HDI wyższy niż 0,799), znalazły się Argentyna (38. miejsce), Chile (40.), Urugwaj (46) i Brazylia (70.), natomiast wśród 22 krajów o niskim poziomie tego wskaźnika nie sklasyfikowano żadnego państwa Ameryki Łacińskiej. Wszystkie kraje regionu cechuje głębokie rozwarstwienie dochodów ludności i poziomu życia, a ubóstwo i niedożywienie stanowi jeden z głównych problemów. W Boliwii 23% ludności jest niedożywiona, w Wenezueli – 18%, w Paragwaju – 15%¹⁴.

Większość krajów Ameryki Łacińskiej charakteryzuje stosunkowo wysoki poziom demokratyzacji wynikającej z wczesnego uzyskania niepodległości i doświadczeń wyniesionych z późniejszego okresu autorytarnych rządów junt wojskowych. Najwcześniej niepodległość proklamowano na Haiti (1804 r.), a w kolejnych trzech latach utworzono suwerenne republiki Argentyny (1810 r.), Urugwaju, Wenezueli, Paragwaju (1811 r.) i Meksyku (1813 r.). Chile uzyskało niepodległość w 1818 r., Ekwador w 1820 r., Peru i Panama w 1821 r., Brazylia w 1822 r., Boliwia w 1825 r., a w 1839 r. Salvador i Honduras¹⁵. Pomimo dużego zróżnicowania zarówno w wymiarze regionalnym, jak również wewnątrz poszczególnych państw latynoamerykańskich, co jest charakterystyczne dla krajów rozwijających się¹⁶, są one atrakcyjnym partnerem dla Chin w wymiarze współpracy gospodarczej i politycznej. Duży potencjał zasobów naturalnych oraz uwarunkowania społeczno-polityczne zostały

¹² <http://www.wprost.pl/ar/316438/Cud-gospodarczy-w-Ameryce-Lacinskiej> (dostęp: 11.02.2013).

¹³ *Geografia świata. Encyklopedia PWN. Społeczeństwo...*, op. cit., s. 43.

¹⁴ *Ibidem*, s. 42.

¹⁵ J. Sierzutowski, *Ameryka Łacińska*, [w:] *Rozmowy o gospodarce*, red. M. Zwolakowa, Warszawa 1964, s. 231.

¹⁶ Pomimo znaczącego wzrostu gospodarek poszczególnych państw Ameryki Łacińskiej, w regionie tym 1/3 mieszkańców, tj. ok. 180 mln osób żyje poniżej granicy ubóstwa, zaś 10 państw latynoamerykańskich znajduje się na liście 15 najbardziej zróżnicowanych gospodarek świata pod względem produkcyjnym i społecznym; za: <http://finanse.wnp.pl/oecd-dobre-perspektywy-dla-gospodarki-ameryki-lacinskiej> (dostęp: 11.02.2013).

przez chińskie władze uznane za wystarczające, by – wraz z rozwojem procesów globalizacyjnych, zanikiem zaangażowania Stanów Zjednoczonych i ograniczaniem strefy wpływów państw Unii Europejskiej głównie w sferze ekonomicznej – podjąć aktywną działalność zmierzającą w kierunku nawiązania kontaktów przekraczających stosunki bilateralne, przechodzące w wymiar międzyregionalnej współpracy, opartej na osiągnięciu wzajemnych, równych korzyści oraz nieingerencji w wewnętrzne sprawy drugiej strony. Takiego podejścia chińskiej dyplomacji nie potwierdza jednak rzeczywistość; w stosunkach z poszczególnymi państwami latynoamerykańskimi cechą charakterystyczną jest wysoki poziom asymetrii korzyści, co jest przedmiotem rozważań zaprezentowanych poniżej.

Reorientacja współpracy ChRL państwami Ameryki Łacińskiej w wyniku polityki „czterech modernizacji” i „otwarcia na świat” Deng Xiaopinga w latach 80. i 90. XX w.

Pierwszą dekadę od utworzenia Chińskiej Republiki Ludowej charakteryzował ambiwalentny stosunek maoistowskich władz do państw latynoamerykańskich. Chiny w latach 50. podejmowały wobec krajów latynoamerykańskich próby stosowania „ludowej dyplomacji”, skierowanej głównie do lewicowych środowisk działających pod wpływem silnej fascynacji komunizmem Związku Radzieckiego i Chin, prezentujących krytyczne stanowisko wobec polityki Stanów Zjednoczonych. Maoistowską koncepcję postępowania Chin wobec Ameryki Łacińskiej realizowaną w pierwszym okresie po utworzeniu ChRL wyraził Mao Zedong, mówiąc: *Jeśli państwa Ameryki Łacińskiej będą gotowe nawiązać z nami stosunki dyplomatyczne, przyjmiemy to z radością, jeśli nie zdecydują się na nie, ale wyrażą chęć prowadzenia z nami handlu, też dobrze, jeśli nie będą i tego chcieli, ale wyrażą życzenie utrzymywania z nami innych kontaktów, odpowiemy na to pozytywnie*¹⁷.

W latach 1963–1969 Pekin wprowadził nowe elementy w stosunkach z państwami Ameryki Łacińskiej. Zasadniczy kierunek wyznaczał zamiar budowy samodzielnej pozycji i demonstracji obecności Chin w tym regionie. Realizując nowe cele, z których nadrzędnym było utworzenie drogi do pełnej dominacji chińskiej w grupie państw Trzeciego Świata, Pekin podejmował działania zmierzające do umocnienia wpływów w radykalnych i rewolucyjnych organizacjach oraz pełnego podporządkowania i narzucenia im maoistowskich wzorców wynikających z doświadczeń chińskiego ruchu rewolucyjnego¹⁸.

¹⁷ J. Rowiński, *Ewolucja polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej (1949–2011)*, [w:] *Wielkie przemiany w Chinach. Próba bilansu reform Deng Xiaopinga*, red. K. Gawlikowski, M. Ławacz, Warszawa 2012, s. 102.

¹⁸ A. Halimarski, W. Römmel, op. cit., s. 232.

Działalność dyplomacji ChRL wspierała intensywna kampania propagandowa popularyzująca chińskie wzorce, równocześnie dyskredytując wszystkie inne ideologiczne wpływy. W relacjach na szczeblu rządowym Chiny podejmowały próby przełamania izolacji i nawiązania stosunków z kołami rządowymi poszczególnych państw latynoamerykańskich, równocześnie prowadząc dywersyjną działalność wśród lewicowych organizacji politycznych¹⁹, którą członek władz KPCh Yao Wenyan scharakteryzował następująco: *W chwili obecnej przed nowymi organizacjami marksistowsko-leninowskimi stoi wspólne wielkie zadanie: jest dla nich mianowicie rzeczą niezbędną – stosując idee Mao Zedonga – przebudować własne partie, zbudować nowe partie*²⁰.

Rewolucja kulturalna w Chinach zdecydowanie ograniczyła aktywność tego państwa w regionie Ameryki Łacińskiej. Pomimo intensyfikacji rewolucyjnej propagandy, osłabieniu uległa także jej pozycja w radykalnych ruchach poszczególnych krajów. Ograniczona została także wymiana handlowa i współpraca gospodarcza ChRL z państwami latynoamerykańskimi, przy czym lata 1966–1969 były katastrofalne²¹. Chiński izolacjonizm wywołany ekstremalnym maoistowskim radykalizmem doprowadził do prawie całkowitego ograniczenia udziału ChRL w stosunkach międzynarodowych, emanując jednocześnie wrogim nastawieniem do Związku Radzieckiego, w wymiarze zarówno werbalnym, jak i praktycznym. Podobnie w wypadku Stanów Zjednoczonych, tradycyjnie uznanych za imperialistycznego wroga numer jeden.

W wyniku reorientacji polityki USA wobec ChRL przewartościowaniu uległa także ocena sytuacji międzynarodowej przez chińskich przywódców, przynosząc w latach 1971–1972 istotną zmianę strategii tego kraju wobec państw zachodnich oraz Trzeciego Świata, w tym latynoamerykańskich. Pod wpływem polityki prezydenta R. Nixona nastąpiło zbliżenie Stanów Zjednoczonych i Chin przy równoczesnym nasileniu chińskiej polityki antyradzieckiej. Pekin uznał, jednak tylko w wymiarze tymczasowym, dominację USA, wykorzystując korzystne zmiany obustronnych relacji do realizacji własnych celów, głównie w konfrontacji z ZSRR. Jasno w tej kwestii wypowiedział się Mao Zedong, tłumacząc w owym czasie: *Nie możemy walczyć na dwa fronty, lepiej jest walczyć z jednym przeciwnikiem. Spośród dwóch supermocarstw jedno musi być uznane za wroga bardziej niebezpiecznego. Obecnie Stany Zjednoczone schodzą na dalszy plan*²². Koncepcja ta, była skutecznie realizowana w kolejnych latach, dotrwała czasu upadku ZSRR i całego bloku socjalistycznego, jest bliska także dzisiejszym chińskim przywódcom, pomimo oficjalnego

¹⁹ J. Rowiński, op. cit., s. 103.

²⁰ A. Halimarski, W. Römmel, op. cit., s. 234.

²¹ Ibidem.

²² Z. J. Pietraś, *Międzynarodowa rola Chin*, Lublin 1990, s. 128.

prezentowania przez nich stanowiska o ich braku zainteresowania mocarstwowością i międzynarodowym hegemonizmem Chin²³.

Wykorzystując sprzyjające warunki międzynarodowe, w latach 1970–1972 chińscy przywódcy przebudowali taktyczną linię w stosunkach z rozwijającymi się krajami Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej, nie zmieniając przy tym zasadniczych celów strategicznych. Dążąc do rozszerzania wszechstronnych kontaktów z jak największą liczbą państw, niezależnie od ich orientacji politycznej, Pekin powrócił do retoryki z Bandungu, podejmował znaczne wysiłki skierowane na odbudowę członkostwa w międzynarodowych organizacjach i aktywizował działalność w regionalnych agendach rozmaitych stowarzyszeń. Nawiązanie stosunków dyplomatycznych Pekin uzależniał jedynie od uznania rządu ChRL za „jedyny, prawomocny rząd Chin”, nie stawiając jednocześnie warunku zerwania przez drugą stronę stosunków z Chińską Republiką na Tajwanie, co wcześniej było warunkiem *sine qua non*. Głównym celem politycznym maoistowskich przywódców było osiągnięcie wiodącej pozycji był wśród państw Trzeciego Świata, przy jednoczesnym dyskredytowaniu pozycji ZSRR²⁴.

Zwrot w polityce ChRL wobec państw Ameryki Łacińskiej na przełomie lat 1970–1971 był szczególnie charakterystyczny. Gwałtownie, praktycznie z dnia na dzień, porzucono skrajnie rewolucyjną retorykę, przechodząc do kontaktów z kołami rządzącymi państw latynoamerykańskich. Jeszcze w końcu 1970 r. chińska propaganda wzywała do „bezpośredniej walki zbrojnej i obalenia reakcyjnych reżimów i klas rządzących drogą ruchu rewolucyjnego najszerzych mas, jako jedynej drogi uzyskania prawdziwej niepodległości”, by kilka miesięcy później całkowicie porzucić podobną retorykę, którą zastąpiono hasłami „wspólnej walki państw Ameryki Łacińskiej w obronie suwerenności narodowej i niezawisłości państwowej przeciwko amerykańskiej dominacji politycznej i gospodarczej”, przechodząc w dalszej kolejności do haseł „walki z penetracją dwóch mocarstw” i zagrożeniu ze strony socjalimperializmu Związku Radzieckiego²⁵.

Przesuwając ciężar działań z propagandy rewolucyjnej i walki zbrojnej na koła rządzące państw Ameryki Łacińskiej, chińska dyplomacja wywierała nacisk na te państwa regionu, z którymi nie nawiązała jeszcze stosunków dyplomatycznych. W efekcie takiej taktyki, wykorzystując także amerykańskie „przyzwolenie”, Chiny nawiązały stosunki kolejno z jedenastoma państwami: Chile (15.12.1970 r.), Peru (2.11.1971 r.), Meksykiem (15.02.1972 r.), Argentyną (19.02.1972 r.), Gujaną (27.06.1972 r.), Jamajką (21.11.1972 r.), Trynidadem i Tobago (20.06.1974 r.), Bra-

²³ Szerzej zob. J. Canrong, *Odpowiedzialność wielkiego mocarstwa. Chińska perspektywa*, Toruń 2012, s. 97–130.

²⁴ D. Wostkow, *Polityka zagraniczna ChRL*, [w:] *Maoizm: ideologia, polityka*, „Zeszyty Teoretyczno-Polityczne”, numer specjalny, sierpień 1972, s. 114.

²⁵ A. Halimarski, W. Römmel, op. cit., s. 239–240.

zylią (15.08.1974 r.), Wenezuelą (28.06.1974 r.), Surinamem (28.06.1976 r.) i Barbados (30.05.1977 r.)²⁶.

Lata 1980–1990 wiążą się z przejściem władzy w Chinach przez Deng Xiaopinga i rozpoczęciem wdrażania programu „czterech modernizacji”, do których dołączono „otwarcie na świat”, prowadzące Pekin do kolejnej reorientacji w polityce zagranicznej. Maoistowska ideologia przestała już odgrywać pierwszoplanową rolę w kontaktach międzynarodowych, a jej miejsce zajął ekonomiczny pragmatyzm. Ogólna zmiana orientacji chińskiej dyplomacji skoncentrowała się na rozbudowie autonomicznych wpływów w różnych regionach świata, w tym także w Ameryce Łacińskiej, poszukując głównie sposobów na nawiązywanie oficjalnych stosunków z kolejnymi państwami regionu, rozwijanie bezpośrednich kontaktów z przywódcami poszczególnych państw przy jednoczesnym rozwoju stosunków handlowych, współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej. Nie pozostawiono na boku działań dezawuujących obecność polityczną Republiki Chińskiej na Tajwanie, głównie wobec państw Ameryki Środkowej i Karaibów, które w tym czasie tworzyły zespół zdecydowanych partnerów rządu w Taipei. Duży wysiłek chińskiej dyplomacji skierowany był na zmianę postrzegania ChRL jako partnera odpowiedzialnego, realizującego pokojową politykę międzynarodową, konstruktywnie budującego partnerskie kontakty ekonomiczne i handlowe. Wiarygodność Państwa Środka w relacjach z państwami latynoamerykańskimi podnieść miała oficjalna podróż premiera ChRL Zhao Ziyanga, którą odbył w 1981 r. do Meksyku i kolejna, w 1985 r., podczas której odwiedził Kolumbię, Brazylię i Wenezuelę. Ich efektem było zawarcie piętnastu umów i porozumień międzynarodowych w dziedzinie współpracy politycznej, gospodarczej, handlowej, finansowej i kulturalnej²⁷. W dniach 4–30.05.1990 r. Meksyk, Brazylia, Urugwaj i Argentyna przyjęły oficjalną wizytę przewodniczącego ChRL, gen. Yan Shuangkuna. Efektem głębokiej reorientacji chińskiej polityki zagranicznej i intensywnej działalności dyplomacji Pekinu, było nawiązanie przez rząd ChRL kolejnych oficjalnych stosunków z: Ekwadorem (2.01.1980 r.), Kolumbią (7.02.1980 r.), Antiguą i Barbudą (1.01.1983 r.), Boliwią (9.07.1985 r.), Grenadą (1.10.1985 r.), Nikaraguą (7.12.1985 r.), Belize (2.06.1987 r.) i Urugwajem (2.03.1988 r.)²⁸. Intensyfikacji uległa wymiana handlowa.

W latach 1980–1990 odnotowano blisko dwukrotny wzrost obrotów handlowych między państwami Ameryki Łacińskiej i Chinami. W 1980 r. wynosił

²⁶ J. Rowiński, op. cit., s. 105–106.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem, s. 108.

1,331 mld USD, w 1985 r. osiągnął poziom 2,572 mld USD, by w 1990 r. nieco zmniejszyć wartość do wysokości 2,294 mld USD²⁹.

Lata 90. XX w. wiążą się z przełomowymi zmianami w stosunkach międzynarodowych, które nie mogły pozostać bez wpływu na politykę międzynarodową ChRL i jej gospodarcze relacje z państwami innych regionów, w tym także z Ameryką Łacińską. Wraz z upadkiem ZSRR zakończył się okres „zimnej wojny” oraz dwubiegunowego podziału świata. W świecie jednobiegunowej dominacji Stanów Zjednoczonych nastąpił gwałtowny rozwój multilateralnych relacji politycznych i gospodarczych, napędzających proces globalizacji w wymiarze ekonomicznym, a w efekcie budowę struktury wielobiegunowej w stosunkach międzynarodowych, której jednym z ważnych uczestników stały się Chiny. Dodatkowym czynnikiem wzrostu aktywności międzynarodowej Chin była konieczność poszukiwania nowych rynków zbytu i umacniania pozycji na rynkach już pozyskanych, zapewniających dalszy rozwój chińskiej gospodarki budowanej głównie na polityce proeksportowej³⁰. Wzrost gospodarczy Chin spowodował osiągnięcie przez Państwo Środka szczytu samowystarczalności i konieczność poszukiwania zewnętrznych dostawców surowców naturalnych, głównie ropy naftowej i gazu ziemnego³¹, niezbędnych dla zapewnienia utrzymania odpowiedniego poziomu rozwoju, w efekcie czego nastąpił kolejny wzrost aktywności chińskiej dyplomacji w sferze międzynarodowych stosunków ekonomicznych oraz zwiększony nacisk na kwestie handlowe, zarówno w stosunkach bilateralnych, jak również wielostronnych. W efekcie tych działań oraz na skutek aktywnej działalności dostosowującej chińskie realia do międzynarodowych standardów, w listopadzie 2001 r. Chiny zostały przyjęte do Światowej Organizacji Handlu, rozszerzając możliwości współpracy gospodarczej w ramach tej platformy.

Rozwój współpracy Chin z państwami latynoamerykańskimi był naturalną konsekwencją zarówno potrzeb chińskiej gospodarki, jak i aktywności międzynarodowej pekińskiej dyplomacji oraz konsekwencją osłabienia wpływów USA w regionie.

Państwa latynoamerykańskie, wykorzystując rosnące zapotrzebowanie Chin na dobra będące w ich posiadaniu, kierując się zarówno rachunkiem ekonomicznym, jak też, w pewnej mierze, pod wpływem zmiany ideologicznej i opcji odejścia od dominującej roli Stanów Zjednoczonych³², wykorzystały rosnące zainteresowanie

²⁹ J. Shixue, *A New Look at the Chinese Relations With Latin America*, http://www.nuso.org/upload/articulos/3351_2.pdf (dostęp: 14.01.2013)

³⁰ K. Zajączkowski, op. cit., s. 122–123.

³¹ K. Dumbaugh, M. P. Sullivan, *China's Growing Interest in Latin America*, CS Report for Congress, Washington, 20 April 2005, s. 3–4.

³² W wielu krajach latynoamerykańskich nastąpiła reorientacja polityczna. Pod wpływem nacisku ruchów lewicowych doszli do władzy tacy przywódcy, jak Hugo Chavez, Luiz Inacio Lula da Silva, Nestor Kirchner, Evo Morales reprezentujący lewicowe poglądy, bliższe chińskiej polityce „kapitalizmu socjalistycznego” niż kapitalizmu liberalnego Stanów Zjednoczonych.

chińskiej gospodarki ich rynkiem surowców i artykułów żywnościowych. Od roku 1990 do 2000 handel zagraniczny ChRL z państwami latynoamerykańskimi wzrósł prawie sześciokrotnie. W 1990 r. wymiana handlowa z tymi krajami wynosiła 2,294 mld USD, w 1995 r. – 6,114 mld USD, w 1998 r. – 8,312 mld USD, w 1999 r. – 8,260 mld USD, a w 2000 r. – 12,600 mld USD³³. Jednak waga stosunków gospodarczych Chin w omawianym wyżej okresie, w wymiarze globalnym, nie stanowiła istotnego znaczenia zarówno dla regionu państw latynoamerykańskich, jak również dla Chin. W 2000 r. chiński udział w handlu z regionem wynosił zaledwie 1-2%. Jednak oceniając poziom dynamiki wzrostu wzajemnego zaangażowania, należy zauważyć jego istotny wpływ na kształtowanie relacji w kolejnych dekadach.

Chińskie zaangażowanie w Ameryce Łacińskiej, wyrażające się głównie w wymiarze gospodarczym, kwestie ideologiczne odsuwało na dalszy plan. Wyjątkiem była, ciągle obowiązująca, kwestia polityki „jednych Chin” z Tajwanem na pierwszym planie. Wśród 23 państw utrzymujących stosunki z Chińską Republiką na Tajwanie, 12 znajduje się w regionie Ameryki Łacińskiej: Paragwaj, Belize, Dominikana, Panama, Salwador, Gwatemala, Haiti, Honduras, Nikaragua, Saint Christopher i Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent i Grenada³⁴. Rywalizacja Chin z Tajwanem w zaangażowaniu finansowym w stosunkach z tymi państwami ma przekonać je do zaniechania oficjalnych kontaktów i podjęcia ich z ChRL.

Stosunki ChRL – Ameryka Łacińska w pierwszej dekadzie XXI w.

Kolejny przełom w stosunkach Chin z Ameryką Łacińską nastąpił w 2001 r. Przyczynił się do tego spadek zaangażowania Stanów Zjednoczonych w regionie w związku z wrześniowymi wydarzeniami i skierowaniem działalności na walkę z globalnym terroryzmem oraz wejście Chin do WTO, które umożliwiło Państwu Środka zmianę podejścia do współpracy z państwami latynoamerykańskimi, z którymi stosunki Pekin uznał za „partnerstwo strategiczne”. Kolejna redefinicja polityki zagranicznej Chin wobec Ameryki Łacińskiej wynikała głównie z potrzeby zapewnienia wielokierunkowych źródeł dostaw surowców, głównie energetycznych, na które dynamicznie rozwijająca się gospodarka Chin zgłaszała coraz większe zapotrzebowanie, oraz żywności, której wzrost konsumpcji wiązał się z rosnącą liczbą ludności, a także wzrostem poziomu jej dochodów i wyzwaniem tendencji zwiększania konsumpcji wewnętrznej jako elementu polityki rozwoju gospodarczego realizowanej przez pekińskie władze.

Władze ChRL otworzyły kontakty z państwami Ameryki Łacińskiej w XXI w. 12-dniową wizytą prezydenta Jiang Zemina (kwiecień 2001 r.), podczas której od-

³³ J. Shixue, op. cit.

³⁴ *Nowy układ sił w Ameryce Łacińskiej?*, red. B. Wojna, Biuletyn PISM, Warszawa 2011.

wiedział on m.in. Argentynę, Urugwaj, Brazylię, Kubę i Wenezuelę. W listopadzie 2001 r. z oficjalną wizytą udał się premier Li Peng³⁵. Wizyta prezydenta Chin otworzyła nowy rozdział w wzajemnych stosunkach. Chiny uznały współpracę z państwami Ameryki Łacińskiej jako „partnerstwo strategiczne”.

W latach 1997–2004 ChRL zwiększyła import ropy o 24,4%, miedzi – 8,4%, soi – 20,5%. Od 2003 r. Chiny są największym światowym importerem bawełny, miedzi, soi, zajmując czwarte miejsce w imporcie ropy naftowej³⁶, natomiast państwa Ameryki Łacińskiej dysponują bogatymi i perspektywicznymi złożami wielu surowców naturalnych, są ogromnym producentem żywności, a ich rozwój gospodarczy wymaga eksportu produktów i dywersyfikacji rynków zbytu.

Zmuszone do poszukiwania źródeł dostaw surowców energetycznych i innych surowców mineralnych oraz żywności Chiny zwróciły uwagę na tę część świata, w której na skutek kryzysu gospodarczego w krajach zachodnich, zmalało ich zaangażowanie ekonomiczne, jak i polityczne. Wykorzystały utworzoną próżnię i aktywnie realizują politykę rozwoju stosunków gospodarczych, między innymi z Ameryką Łacińską i Afryką.

Ameryka Łacińska dysponuje dużymi złożami surowców mineralnych i energetycznych. Wydobycie ropy naftowej w regionie wynosi ok. 9% światowej produkcji. Największe zasoby tego surowca posiada Wenezuela, Kolumbia, Ekwador, Argentyna, Brazylia i Boliwia. Główne ośrodki wydobywania gazu ziemnego zlokalizowane są w Argentynie, Kolumbii, Wenezueli i Boliwii, co stanowi ok. 5% globalnej produkcji³⁷.

Szczególne zaangażowanie chińskiej dyplomacji w rozwoju współpracy z państwami regionu Ameryki Łacińskiej miało miejsce w 2004 r., kiedy to prezydent Hu Jintao przez 13 dni przebywał w regionie, odwiedzając Brazylię, Argentynę, Chile, Kubę i podpisując 39 różnych porozumień z zakresu współpracy gospodarczej. Ponowna wizyta chińskiego prezydenta w regionie miała miejsce jesienią 2007 r., podczas której odwiedził Kostarykę, Kubę i Peru³⁸. Poziom globalnej wymiany handlowej Chin z Ameryką Łacińską w latach 2000–2005 wzrósł czterokrotnie. W 2000 r. wynosił 12,600 mld USD, w 2001 – 14,938 mld USD, 2002 – 17,826 mld USD, 2003 – 26,806 mld USD, 2004 – 40,027 mld USD, 2005 – 50,457 mld USD³⁹, a największymi beneficjentami współpracy były państwa: Brazylia, której poziom wymiany handlowej osiągnął 14,8 mld USD, Meksyk – 7,8 mld USD, Chile –

³⁵ K. Zajączkowski, op. cit., s. 126.

³⁶ B. Liberska, *Nowi partnerzy: Chiny i Ameryka Łacińska*, <http://www.rp.pl/artukul/82452.htm?p=1> (dostęp: 20.12.2012).

³⁷ J. Simko-Rak, op. cit., s. 22.

³⁸ R. Alf, op. cit.

³⁹ J. Shixue, op. cit.

7,1 mld USD, Argentyna – 5,1 mld USD, Panama 3,2 mld USD, Peru – 2,9 mld USD i Wenezuela – 2,1 mld USD⁴⁰.

W 2004 r. Ameryka Łacińska dostarczyła Chinom ok. 2% całkowitego importu ropy naftowej, w 2005 r. 3,4%. W latach 2001–2005 nastąpił blisko dwudziestokrotny wzrost eksportu tego surowca. Największymi dostawcami ropy są Wenezuela – 1,5% całego importu chińskiego, Brazylia – 1,0% i Argentyna – 0,7%.

Już w listopadzie 2005 r. Chiny zawarły porozumienie o wolnym handlu z Chile. Weszło ono w życie w sierpniu 2006 r. i przyniosło bardzo szybki wzrost wymiany handlowej, który w 2007 r. osiągnął 14,6 mln USD. Chile zajęło 3. miejsce wśród partnerów Chin w regionie Ameryki Łacińskiej, za Meksykiem (14,9 mld USD) i Brazylią (29,7 mld USD)⁴¹.

Wzrost chińskiego importu surowców naturalnych pozytywnie przełożył się na eksport większości państw Ameryki Łacińskiej. Eksport Wenezueli w latach 2004–2005 wzrósł o 39% (z tego w 32% z tytułu wzrostu cen), eksport Chile – o 37% (z tego 29% z powodu wzrostu cen), Peru o 35% (z tego 21,5% z tytułu wzrostu cen), Boliwii o 28% (z tego 15% z tytułu wzrostu cen), Kolumbii o 24% (z tego 17% z tytułu wzrostu cen), Brazylii 23% (z tego 10,8% z powodu wzrostu cen). Chiny kupiły w tym regionie ponad 60% swojego importu soi, 81% importu ryb, 30% importu rud ołowiu, 25% rud miedzi i 20% rud żelaza. Skutkiem rozwoju współpracy handlowej Chin i Ameryki Łacińskiej był dynamiczny wzrost gospodarczy w tym regionie w latach 2003–2008, liczony średnio na poziomie 4,5%; pozwoliło to na osiągnięcie przez poszczególne kraje nadwyżki w bieżących obrotach oraz wzrost rezerw walutowych, głównie Brazylii, Chile, Peru, Kolumbii, Argentyny i Meksyku. Chiny stały się głównym partnerem handlowym Brazylii, Argentyny, Chile, wyprzedzając ich tradycyjnych partnerów – USA i UE⁴².

W 2007 r. poziom wymiany handlowej między Chinami i państwami Ameryki Łacińskiej osiągnął 102,6 mld USD, przekraczając ubiegłoroczny o 46%. Tym samym Chiny o trzy lata wcześniej osiągnęły planowany na 2010 r. poziom 100 mln USD. W trzech pierwszych kwartałach 2008 r. wyniósł 111,5 mld USD, o 52% więcej w stosunku do poziomu z porównywalnego okresu 2007 r.⁴³ O ile w 2000 r. udział Chin w handlu z regionem państw latynoamerykańskich wynosił zaledwie 1–2%, to w 2009 r. wartość ta wzrosła do 9% w globalnym eksporcie regionu i 11% w imporcie⁴⁴. W ciągu zaledwie kilku lat Chiny stały się ważnym partnerem handlowym dla większości państw Ameryki Łacińskiej, zwłaszcza dla państw zrzeszo-

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ R. Alf, op. cit.

⁴² B. Liberska, *Perspektywy rozwojowe chińskie gospodarki do 2050 roku*, http://www.inepan.waw.pl/pliki/studia_ekonomiczne/Studia%202010%24%2001.A.Liberska.pdf (dostęp: 3.02.2013).

⁴³ R. Alf, op. cit.

⁴⁴ *Nowy układ...*, op. cit.

nych w organizacji Mercosur i w nieco mniejszym stopniu dla państw Ameryki Środkowej. Import Chin stanowi głównie ropa naftowa, miedź, żelazo, nikiel i złoto oraz produkty rolne: soja, olej, zboża, mięso i ryby. Eksportują w zamian towary przetworzone, zwłaszcza sprzęt elektroniczny, maszyny i urządzenia a także tkaniny i wyroby przemysłu odzieżowego⁴⁵. Tylko w 2011 r. wymiana handlowa między Chinami i Ameryką Łacińską wzrosła o 40%⁴⁶. Według danych Komisji Ekonomicznej ONZ ds. Ameryki Łacińskiej (CEPAL), już od 2009 r. Chiny są trzecim z największych inwestorów w regionie, po USA i UE. Specjaliści CEPAL-u przewidują, że w 2014 r. Chiny wyprzedzą UE i zajmą drugie miejsce za USA⁴⁷.

Z porównania danych za 2008 r. wynika, że wartość wymiany handlowej Unii Europejskiej z Ameryką Łacińską wyniosła 250 mld USD, a Stanów Zjednoczonych ponad 560 mld USD, co w porównaniu z 140 mld USD wymiany Chin potwierdza, że pomimo rosnącego znaczenia współpracy gospodarczej Chin z państwami Ameryki Południowej, jej poziom jest ciągle niewielki⁴⁸. Jednak odnotowany poziom dynamiki wzrostu wskazuje na wzrost znaczenia czynnika chińskiego w regionie, tym bardziej, że działalność pekińskiej dyplomacji wobec państw latynoamerykańskich nie sprowadza się wyłącznie do handlu i importu surowców naturalnych oraz eksportu produktów chińskiej gospodarki, lecz wkracza w obszary polityki i wymiany kulturalnej. Strukturę eksportu z Ameryki Łacińskiej do Chin przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Produkty dominujące w eksporcie państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów w eksporcie do Chin w 2009 r.

Produkt	Udział w całkowitym eksporcie do Chin	Kraj mający największy udział w eksporcie
stopy miedzi	17,9%	Chile (90%)
rudę żelaza	17,3%	Brazylia (89%)
soja i inne nasiona	16,8%	Brazylia (83%) i Argentyna (16%)
rudę metali podstawowych	13,5%	Chile (47%) i Peru (39%)
paliwa	4,5%	Brazylia (65%) i Kolumbia (20%)
olej sojowy	4,5%	Argentyna (79%) i Brazylia (20%)

Źródło: E. Cieślak, *Efekt smoka. Skutki ekspansji gospodarczej Chin po 1978 roku*, Warszawa 2012, s. 173.

⁴⁵ R. Rykowski, *Ameryka Łacińska – kolejny przystanek na imperialnej drodze Chin*, <http://www.m.obserwatorfinansowy.pl/forma/analizy/Ameryka-lacinska-kolejny-przystanek-na-imperialnej-drodze-chin> (dostęp: 11.02.2013).

⁴⁶ <http://www.naszdziennik.pl/ekonomia-gospodarka/2705,chiny-nadzieja-ameryki-lacinskiej> (dostęp: 11.02.2013).

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ M. Maroszek, *Relacje Chińskiej Republiki Ludowej z Ameryką Łacińską*, Warszawa 2009, s. 5.

Chiny odbierają 90% całego eksportu miedzi Chile i 89% rudy żelaza eksportowanej przez Brazylię, która przekazuje Chinom także 65% całego eksportu paliw, zaś Argentyna sprzedaje Chinom 79% oleju sojowego przeznaczonego na eksport. Państwa latynoamerykańskie nie są jednak strategicznym dostawcą w żadnym asortymencie, co świadczy o osiągnięciu przez chińską dyplomację odpowiednio wysokiego poziomu dywersyfikacji źródeł dostaw.

Największe chińskie bezpośrednie inwestycje w Ameryce Łacińskiej w 2010 r. skierowane były do: Wenezueli, której gospodarkę zasililo 16,3 mld USD zainwestowanych w biznes wydobywania ropy naftowej w regionie Orinoko; Argentyny, do której dotarły chińskie inwestycje o wartości 10 mld USD w infrastrukturze drogowej oraz 3,1 mld USD skierowanych do argentyńskiego przemysłu naftowego; Ekwadoru, którego przemysł naftowy zasilily inwestycje o wartości 1 mld USD oraz 1,7 mld USD skierowane w sektor energetyki wodnej; Peru – inwestycje rozwojowe głównych regionów tego państwa w kwocie 4,4 mld USD; Brazylii – 5 mld USD przeznaczono na rozbudowę portu Acu, 3,1 mld USD – rozwój sektora paliw, 10 mld USD zasililo potencjał i inwestycje korporacji naftowej Petrobras, 1,7 mld USD skierowano na inwestycje w firmach energetycznych⁴⁹.

Działalność polityczna ChRL na obszarze Ameryki Łacińskiej przejawia się nie tylko w kwestii ograniczania wpływów politycznych Republiki Chińskiej na Tajwanie. Wykorzystując zacieśnianie więzi gospodarczych, Pekin zabiega o poparcie i je otrzymuje w wielu kwestiach, które są przedmiotem działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych czy też Światowej Organizacji Handlu, do której Chiny wstąpiły w 2001 r. przy wydatnym wsparciu ze strony państw latynoamerykańskich. Także podczas obrad grupy krajów G-20, reprezentującej ok. 1/2 ludności świata i 2/3 światowych producentów rolnych, widoczna jest współpraca i jednogłośnieść Pekinu i poszczególnych krajów Ameryki Łacińskiej. Chiny udzielane poparcie odwzajemniają, popierając poszczególne państwa w ich aspiracjach, m.in. popierają wejście Brazylii do Rady Bezpieczeństwa ONZ w charakterze stałego jej członka.

W kwestii współpracy kulturalnej działalność Chin skierowana do państw latynoamerykańskich ma na celu głównie poprawę wzajemnego zrozumienia, wytworzenie dialogu międzykulturowego i wymianę idei. Państwa te, dostrzegając korzyści, jakie mogą osiągnąć w dłuższej perspektywie współpracy z ChRL, podjęły współdziałanie w wymiarze naukowym. Niemal każdy uniwersytet w Ameryce Łacińskiej prowadzi studia azjatyckie⁵⁰, a na chińskich uczelniach podejmuje naukę wielu studentów z Ameryki Łacińskiej w ramach stypendiów sponsorowanych przez chińskie władze. Współpraca kulturalna Chin z Ameryką Łacińską przejawia się także w wymiarze rozwoju turystyki. W ostatnich latach 16 krajów latynoame-

⁴⁹ R. E. Ellis, *Chinese Soft Power in Latin America. A Case Study*, <http://connection.ebscohost.com/c/articles/58476650/chinese-soft-power-latin-america-case-study> (dostęp: 10.02.2013).

⁵⁰ K. Zajączkowski, op. cit., 129.

rykańskich zawarło z Pekinem porozumienia w zakresie wzajemnego ruchu turystycznego, a wzrost zainteresowania Chińczyków regionem przyczynia się do wzrostu dochodu poszczególnych państw. Szacuje się, że po 2020 r. liczba chińskich turystów odwiedzających poszczególne regiony świata osiągnie ok. 100 mln rocznie⁵¹.

Chiny podejmują także działania zmierzające do rozwoju handlu bronią z państwami Ameryki Łacińskiej i rozwoju kontaktów przedstawicieli instytucji wojskowych. Tylko w 1990 r. sprzedały państwu regionu 240 rakiet przeciwlotniczych typu SAM (*surface to air missiles*)⁵². Coraz częściej dochodzi także do bezpośrednich kontaktów przedstawicieli resortów wojskowych, sięgających szczebla ministrów obrony. Równolegle rozwijane są programy szkolenia oficerów armii państw latynoamerykańskich na chińskich uczelniach. W 2003 r. chińskie służby specjalne zainstalowały dwie stacje wywiadu na Kubie⁵³.

Aktywność Pekinu w wymiarze gospodarczym nie ogranicza się jedynie do importu surowców, lecz przejawia się także w eksporcie nowoczesnych technologii, pozwalających rozwijać się gospodarkom państw Ameryki Łacińskiej i pobudzać mechanizmy zwiększające zatrudnienie. Przykładem może być dostawa Brazylii technologii produkcji nowoczesnych superszybkich pociągów oraz pomoc w budowie fabryki je produkującej. Chińczycy kupili od Brazylii 135 samolotów Embraer i zamawiają kolejne, przyczyniając się do rozwoju przemysłu lotniczego tego kraju. Blisko 80 argentyńskich przedsiębiorstw ulokowało swoją działalność w Chinach, a połowa z nich rozpoczęła działalność w latach 2009–2011⁵⁴.

W latach 2008–2009 chińskie bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) w Ameryce Łacińskiej osiągnęły poziom 41 mld USD, stanowiąc 17% ogólnego zaangażowania ChRL. 95% Pekin skoncentrował na Kajmanach i Wyspach Dziewiczych. W 2010 r. chińskie przedsiębiorstwa prowadzące działalność ponadnarodową zainwestowały w państwach latynoamerykańskich ponad 15 mld USD, a w 2011 r. powyżej 20 mld USD, dzięki czemu Chiny zajęły 4. miejsce pośród wszystkich państwowych inwestorów. Z 9% udziałem Chiny wyprzedziły Hiszpanię – 28%, USA – 17% i Holandię – 13%. Blisko 90% chińskich inwestycji ulokowano w dziedzinach związanych z eksploatacją surowców naturalnych, głównie ropy naftowej i gazu ziemnego oraz, w niewielkim stopniu, w usługach i innych sektorach. Głównymi odbiorcami chińskich BIZ były kraje tradycyjnie już uznane za najważniejszych partnerów gospodarczych ChRL: Brazylia, Argentyna i Peru⁵⁵.

⁵¹ M. Maroszek, op. cit., s. 8.

⁵² P. Sadowski, *USA wobec ekspansji Chińskiej Republiki Ludowej w Ameryce Łacińskiej po 1990 r.*, [w:] *Ameryka Łacińska w regionie Azji i Pacyfiku*, red. M. F. Gawrzycki, Toruń 2007, 159.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ <http://www.naszdziennik.pl/ekonomia-gospodarka/2705,chiny-nadzieja-ameryki-lacinskiej> (dostęp: 11.02.2013).

⁵⁵ R. Rykowski, op. cit.

Chińskie przedsiębiorstwa państwowe inwestują głównie w przemysł wydobywczy ropy naftowej i gazu ziemnego Wenezueli, Brazylii, Kuby, Boliwii, Ekwadoru i Kolumbii, a w innych obszarach gospodarczych – w peruwiański przemysł wydobywczy miedzi, brazylijską eksploatację złóż rudy żelaza oraz kubański nikiel⁵⁶. Także przedsiębiorstwa chińskie zajmujące się produktami wysokich technologii, jak Huawei i ZTE są ważnymi inwestorami na rynku telekomunikacyjnym państw latynoamerykańskich, a BYD, Chery i Geely w branży motoryzacyjnej⁵⁷.

Szacuje się, że w latach 2000–2008 w Ameryce Łacińskiej powstało ponad 300 firm z udziałem kapitału chińskiego⁵⁸, wpływając na kształtowanie wizerunku Chin i zacieśnianie współpracy w regionie.

Zaangażowanie Chin w Ameryce Łacińskiej pozwoliło na szybkie wyjście krajów tego regionu z zapaści wywołanej światowym kryzysem finansowym. Po gwałtownym 42% spadku bezpośrednich inwestycji zagranicznych, przypadającym na lata 2008–2009, w 2010 r. wzrosły ponownie o 30–35%. Przyczyniły się do ograniczenia bezrobocia w regionie szacowanego w 2011 r. na poziomie 7,3% – najniższym w gospodarczej historii⁵⁹, znacznie niższym niż w Polsce, kształtującym się w latach 2011–2012 na poziomie 13–14%. Średni dla całego regionu PKB w 2011 r. osiągnął poziom 4,2%, co w porównaniu z objętymi kryzysem państwami europejskimi wydaje się dużym osiągnięciem, mniejszym jednak w stosunku do 10% wzrostu PKB Chin. Największy wzrost dotyczy Chile (6,0%), Peru (6%), Urugwaju (5%) Argentyny (4,8%), Brazylii (4,6%), Boliwii (4,5%), Kolumbii (4,0%)⁶⁰, które „ciągną” gospodarkę regionu. Także bilans 2012 r., zgodnie z oceną Międzypaństwowego Banku Rozwoju (MBR), Ameryka Łacińska zamknęła uśrednionym bilansem PKB na poziomie bliskim 4%, przy czym spadek w stosunku do 2011 r. wynika głównie z warunków zewnętrznych i problemów, jakie implikują w poszczególnych państwach regionu.

Chiny uzupełniają swoją ofertę współpracy w wymiarze gospodarczym i politycznym pomocą gospodarczą, której przykładem jest udzielenie pomocy Jamajce (w 2000 r. 12 mln USD), Grenadzie (w 2004 r. zwalczanie skutków huraganu) czy też Peru (po trzęsieniu ziemi) oraz Gujanie, której Pekin umorzył 15 mln długu⁶¹.

⁵⁶ Do najaktywniejszych chińskich firm działających za rynku surowców energetycznych należą China Petroleum and Chemical Corporation (SINOPEC), China Offshore Oil Corporation (CNOOC) oraz China Petroleum Corporation (CNPC). W branży wydobywania metali zaangażowane są Zijin Mining Group oraz Aluminium Corporation of China, por. M. Maroszek, op. cit., s. 8.

⁵⁷ R. Rykowski, op. cit.

⁵⁸ M. Maroszek, op. cit., s. 9.

⁵⁹ <http://www.terralatina.pl/2010/12/ameryka-lacinska-rosnie> (dostęp: 11.02.2013).

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ M. Maroszek, op. cit., s. 9.

Realizując politykę rozwoju stosunków gospodarczych w wymiarze bilateralnym Chiny zawarły z poszczególnymi państwami Ameryki Łacińskiej wiele umów dwustronnych. *Strategiczne porozumienia partnerskie* Pekin zawarł z Brazylią (1993 r.), Wenezuelą (2001 r.), Meksykiem (2004 r.) i Argentyną (2004 r.), a umowy o partnerskiej współpracy oraz przyjaźni i partnerskiej współpracy z Boliwią, Chile, Kolumbią, Kubą, Ekwadorem, Jamajką i Peru. W listopadzie 2005 r. Pekin podpisał z Chile umowę, na mocy której państwa te utworzyły strefę wolnego handlu, a w związku z zakończeniem procesu negocjacji należy się spodziewać w najbliższym czasie kolejnych umów – z Peru i Kostaryką⁶².

Współpraca Chin z Ameryką Łacińską przejawia się także na płaszczyźnie multilateralnej, nie tylko na takich forach jak WTO czy ONZ. Należą do nich: APEC (Asia Pacific Economic Cooperation), której członkami są oprócz Chin także Meksyk (od 1993 r.), Chile (od 1994 r.) i Peru (od 1998 r.); ALADI (Asociacion Latinoamericana de Integracion) – organizacja zrzeszająca 12 państw latynoamerykańskich, zorientowana na utworzenie wspólnego rynku w regionie, w której Chiny od 1994 r. posiadają status obserwatora; FEALAC (Forum of East Asia-Latin America Cooperation) – forum współpracy utworzone w 2001 r., której członkami są 33 kraje Azji Wschodniej (w tym Chiny) i Ameryki Łacińskiej; OPA (Organizacja Państw Amerykańskich), w której Chiny od 2004 r. mają status obserwatora; Inter-American Development Bank, którego członkiem Chiny zostały w 2009 r., wnosząc udział 350 mln USD; Grupa Rio, z którą Pekin prowadzi aktywny dialog od 1996 r., a także Wspólnota Andyjska i Mercosur⁶³.

Chiny uczestniczą aktywnie także w międzyregionalnym forum dialogu EALAF (East Asia – Latin America Forum) organizującym współpracę 10 państw ASEAN, Chin, Japonii, Republiki Korei, Australii i Nowej Zelandii oraz państw Ameryki Łacińskiej: Argentyny, Brazylii, Boliwii, Chile, Ekwadoru, Kolumbii, Meksyku, Panamy, Peru, Paragwaju, Urugwaju i Wenezueli⁶⁴. Tak szerokie forum dialogu chińsko-latynoamerykańskiego wskazuje na istotne znaczenie i jego regularne zwiększanie w stosunkach polityczno-gospodarczych światowego systemu relacji międzynarodowych, dzięki czemu Chiny umacniają swoją pozycję i skutecznie zmierzają do równoważenia pozycji Stanów Zjednoczonych, a w długoterminowej perspektywie, być może uzyskania dominującej roli. Korzyści osiągają także państwa Ameryki Łacińskiej, których rozwój gospodarczy zapewnia rosnące chińskie zapotrzebowanie na surowce i produkty żywnościowe, przekładające się bezpośrednio na wzrost cen. Tylko w latach 2004–2007 cena miedzi wzrosła o 171,5%, cynku o 255,6%, niklu o 206,5%, soi o 43%, kukurydzy o 86%, pszenicy o 78%,

⁶² Ibidem, s. 9–10.

⁶³ Ibidem, s. 10.

⁶⁴ E. Haliżak, *Region Azji i Pacyfiku w polityce międzynarodowej*, [w:] *Azja Wschodnia na przełomie XX i XXI wieku. Stosunki międzynarodowe i gospodarcze. Studia i szkice*, red. K. Gawlikowski, M. Ławacz, Warszawa 2004, s. 191.

Pomimo że Brazylia zaliczana jest do grupy państw rozwijających się, to jej stosunkowo wysoki poziom urbanizacji i liczba ludności mieszkającej w miastach (ok. 81%⁷¹) w tym wymiarze nobilituje ją do grupy państw rozwiniętych.

Chiny są najważniejszym partnerem handlowym Brazylii i największym odbiorcą brazylijskiego eksportu, co stanowi 15,2% całości jej eksportu; wyprzedzają Stany Zjednoczone (9,6%) i Argentynę (9,2%). Chińska gospodarka w 2009 r. była drugim po Stanach Zjednoczonych dostawcą na rynek brazylijski, przy czym różnice między USA i ChRL ulegały systematycznemu zmniejszaniu (USA – 15,0%; ChRL – 14,1%)⁷². W 2010 r. Chiny wyprzedziły Stany Zjednoczone, osiągając obroty handlowe w kwocie ponad 55 mld USD⁷³.

Dodatni bilans handlowy, jaki Brazylia odnotowuje od kilku ostatnich lat (do którego walenie przyczynia się handel z Chinami) pozwolił na utworzenie rezerw walutowych, szacowanych w 2012 r. na poziomie 373,1 mld USD, co daje temu państwu 7. miejsce w światowym rankingu⁷⁴, a także zapewnia źródło finansowania inwestycji i podejmowania działań korygujących w sytuacjach kryzysowych na światowych rynkach. Także w wymiarze poziomu bezrobocia i inflacji Brazylia osiąga sukcesy. W 2010 r. zanotowano bezrobocie w wysokości 5,7%⁷⁵, a w 2011 r. inflację 5,43%, która – rosnąc w stosunku do 2010 r. – zmusiła rząd do podjęcia działań i skierowania środków pobudzających produkcję w sektorze rolnictwa i surowców naturalnych⁷⁶.

W 2010 r. Brazylia była odbiorcą chińskich bezpośrednich inwestycji oszacowanych na ponad 9,5 mld USD, a inwestycje zakontraktowane na kolejny rok przekroczyły wartość 9,9 mld USD i stanowiły 35% całego funduszu inwestycyjnego Chin skierowanego do regionu państw Ameryki Łacińskiej. Koncentrują się one głównie na sektorach energetycznych, zapewniających dostęp do zasobów naturalnych oraz żywności. Do największych operacji finansowych chińskiego kapitału w Brazylii w 2010 r. zaliczyć należy: zakup przez Sinopec za 7,1 mld USD 40% udziałów w Respol Brasil – jednym z głównych operatorów na brazylijskim rynku naftowym, a także udzielenie kredytu w kwocie 10 mld USD przez China Development Bank kolejnemu brazylijskiemu przedsiębiorstwu naftowemu – Petrobras. Chiny udzieliły także kredytu Brazil's Social and Economic Development Bank, w kwocie 800 mln USD. Chińska korporacja Chongqing Grain Groups zainwesto-

⁷¹ T. Chochołowicz, *Pozycja międzynarodowa Brazylii w XXI wieku*, <http://www.militis.pl/stosunki-miedzynarodowe/pozycja-miedzynarodowa-brazylii-w-xxi-wieku-dp1> (dostęp: 11.02.2013).

⁷² http://pl.wikipedia.org/wiki/Gospodarka_Brazylii (dostęp: 10.02.2013).

⁷³ E. Cieślak, op. cit., s. 176.

⁷⁴ http://pl.wikipedia.org/wiki/Rezerwy_walutowe (dostęp: 10.02.2013).

⁷⁵ <http://biznes.pl/wiadomosci/swiat/brazylia-bezrobocie-najnizsze-w-dziejach,4092063,news-detal.html> (dostęp: 20.02.2013).

⁷⁶ <http://saopaulo.trade.gov.pl/pl/aktualnosci/article/a,23592,.html> (dostęp: 20.02.2013).

wała blisko 2,5 mld USD w plantację soi o powierzchni ponad 2 tys. km² oraz jej infrastrukturę: magazyny i fabrykę przetwarzającą soję⁷⁷.

Handel brazylijsko-chiński dotyczy głównie rudy żelaza, nasion soi oraz ropy naftowej eksportowanych do ChRL, których ekwiwalentem są urządzenia elektryczne, maszyny, chemikalia, tekstylia, obuwie i zabawki⁷⁸. Wyraza to zdecydowaną asymetrię struktury wymiany handlowej między tymi krajami. Brazylia jest dostawcą dóbr naturalnych, ograniczonych w perspektywie czasu; otrzymuje w zamian produkt wielokrotnie przetworzony, często wyprodukowany na bazie surowców importowanych.

Brazylia jest aktywnym uczestnikiem stosunków międzynarodowych w regionie Ameryki Łacińskiej, konsekwentnie umacnia pozycję lidera, podejmuje próby oddziaływania poprzez lokalne i ponadlokalne organizacje, z których najważniejszymi są Organizacja Państw Amerykańskich czy też Grupa Rio. Najważniejszą platformą, przenoszącą rolę Brazylii w wymiar ponadregionalny, jest organizacja Mercosur, a do innych organizacji regionalnych, w których Brazylia aktywnie uczestniczy, należą: Stowarzyszenie Integracji Ameryki Łacińskiej (ALADI), Unia Narodów Ameryki Południowej (UNASUL) oraz utworzone w 2001 r. forum współpracy FEALAC, które tworzy 26 państw Ameryki Łacińskiej i 33 państwa Azji Wschodniej, w tym Chiny. Współpracuje także ściśle z Międzynarodową Agencją Energii Atomowej (MAEA) i planuje budowę 27 elektrowni atomowych oraz zakup atomowych okrętów podwodnych. Podejmując decyzję o przystąpieniu do traktatu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej oraz traktatu Tlatelolco i Grupy Dostawców Jądrowych, Brazylia wykazuje duże zaangażowanie na rzecz nieprolifracji⁷⁹.

Brazylia jest także największą militarną potęgą regionalną, ustępuje jedynie USA i Kanadzie, zajmując w skali światowej 9. miejsce i rokrocznie podwyższając wydatki na cele wojskowe, w tym zakupy nowoczesnego uzbrojenia (w 2007 r. 3,5 mld USD)⁸⁰. Dysponuje także nowoczesnymi technologiami, a także prowadzi własny, niezależny program kosmiczny. W wymiarze międzyregionalnym współpracuje z Rosją, Indiami i Chinami, tworząc grupę państw BRIC, do której 13.04.2011 r. przyjęto także Republikę Południowej Afryki, po czym BRIC przemianowano na BRICS. Pomimo że grupa ta funkcjonuje bez formalnych regulacji wzajemnych stosunków, ich dynamika wskazuje, że może nastąpić proces głębszej integracji, zarówno w wymiarze ekonomicznym, jak też politycznym. Zapowiedzą takiego kierunku był szczyt państw BRIC, który odbył się 15.04.2010 r. w Brazylii. Udział w nim wzięli: prezydent ChRL – Hu Jintao, prezydent Brazylii – Luiz Ignacio Lula da Silva, prezydent Rosji – Dimitrij Miedwiediew oraz premier Indii – Manmohan

⁷⁷ E. Cieślak, op. cit., s. 178.

⁷⁸ Ibidem, s. 177.

⁷⁹ T. Chochołowicz, op. cit.

⁸⁰ Ibidem.

Singh⁸¹. W komunikacie podsumowującym spotkanie opowiedziano się za zwiększeniem reprezentacji państw BRIC w międzynarodowych instytucjach finansowych i organizacjach handlowych. Wskazano na konieczność reformowania MFW oraz Banku Światowego i wprowadzenia mechanizmów zapewniających zarządzanie w tych organizacjach gwarantujących demokratyczną równowagę globalną. Za niezbędne uznano rozszerzenie platformy multilateralnych stosunków międzynarodowych i zrównoważony rozwój globalny ułatwiający gospodarczą i społeczną transformację krajów rozwijających się. Nie podjęto jednak jeszcze żadnych konkretnych decyzji w sprawie wspólnych działań⁸². Ostatni, czwarty szczyt państw BRICS odbył się w marcu 2012 r. w Delhi. Państwa podjęły inicjatywę utworzenia banku, którego podstawowa działalność sprowadzałaby się do pomocy krajom najuboższym oraz zmniejszenia wpływu i wielkości obrotu dolara amerykańskiego w światowej wymianie handlowej⁸³. Deklaracja wypracowana podczas szczytu państw BRICS w Delhi dotyczy nie tylko stosunków wewnątrz grupy państw ją przyjmujących⁸⁴, odnosi się także do zasadniczych problemów o skali globalnej, wykazuje szczególną troskę o stan i perspektywy rozwoju państw, wobec których efekty globalnego kryzysu ekonomicznego są szczególnie dotkliwe, a także konieczności wdrożenia nowych mechanizmów eliminujących przyczyny i skutki kryzysu, z szczególnym naciskiem na reformowanie MFW.

Siła oddziaływania BRICS jest nie do przecenienia. Przejawia się jako opozycja wobec Stanów Zjednoczonych, którą wyraża chociażby sprzeciw w stosunku do zachodnich sankcji wobec Iranu i postulat nieograniczania kontaktów gospodarczych z tym państwem. Także istotny jest głos państw BRICS w Radzie Bezpieczeństwa ONZ i na forum Zgromadzenia Ogólnego ONZ. Miedzy pięcioma stałymi członkami RB ONZ są Chiny i Rosja, a Brazylia i Indie aspirują do uczestnictwa w tym forum, wykorzystując zarówno pozycję w stosunkach międzynarodowych, jak również poparcie ze strony pozostałych członków grupy BRICS.

* * *

Obecność Chin w Ameryce Łacińskiej i wzrost znaczenia Państwa Środka w regionie są nieuniknione. Prowadzi do stopniowego ograniczania wpływów Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej, pomimo że nadal pozostają najważniejszymi partnerami państw latynoamerykańskich. Jednak poziom powiązań społecznych oraz pozycja gospodarcza USA stanowią solidną bazę dla kształtowania relacji

⁸¹ A. Małkiewicz, op. cit.

⁸² Ibidem.

⁸³ <http://www.himavanti.org/pl/c/artykularnia/brics-brazylia-rosja-indie-chiny-i-poludniowa-afryka> (dostęp: 15.12.2012).

⁸⁴ Pełny tekst *Deklaracji delhijskiej* przyjętej podczas IV szczytu państw BRISC – zob. (w polskim tłumaczeniu) <http://www.geopolityka.org/analizy/1403-deklaracja-delhijska-iv-szczyt-panstw-brics> (dostęp: 7.01.2013).

w całym regionie. Unia Europejska, współpracując z Ameryką Łacińską jedynie przez dyplomację poszczególnych jej krajów, także w wymiarze gospodarczym, jest narażona na stopniową utratę znaczenia w regionie na korzyść ChRL, która podejmuje działalność zakrojoną na szeroką skalę, oddziałując na poszczególne państwa poprzez regionalną współpracę na ponadpaństwowym, ogólnoregionalnym poziomie oraz rozwój dialogu z organizacjami takimi, jak Mercosur. Odporność chińskiej gospodarki na wpływy kryzysów, nawet o zasięgu globalnym, skłania rządy państw latynoamerykańskich do poszukiwania wzorców polityki gospodarczej Państwa Środka, dostrzegając jej atrakcyjność w związku z realizowaną przez Pekin polityką zagraniczną opierającą się na zasadzie nieingerencji w wewnętrzne sprawy drogiej strony oraz obustronnych korzyści. Do poszerzania horyzontu wpływów, chińskie władze w szerokim zakresie wykorzystują także współpracę w ramach nieformalnego bloku BRIC oraz w bezpośrednich kontaktach bilateralnych z poszczególnymi państwami Ameryki Łacińskiej, a wzrost bezpośrednich chińskich inwestycji w regionie należy uznać za realizację długoterminowej polityki umacniania wzajemnych relacji. O ile układ nie ulegnie przeobrażeniu w relację o charakterze dominującym, w którym Chiny zbudują pozycję hegemonistyczną i monopolistyczną, konkurencja, jaka wytworzyła się w trójce USA – UE – ChRL w relacjach z Ameryką Łacińską, z pewnością korzystnie wpłynie na dalszy rozwój państw tego regionu.

Ameryka Łacińska wykazuje w kontaktach z Chinami rosnącą asertywność. Z inicjatywy Argentyny, popartej przez Brazylię, powstaje projekt regulacji stosunków państw regionu i ograniczania napływu dumpingowej produkcji chińskiej gospodarki. Przeciąga się także proces ratyfikacji wynegocjowanego traktatu z Kolumbią, która w ocenie specjalistów stanie się w najbliższym czasie trzecią, po Brazylii i Meksyku, gospodarką Ameryki Łacińskiej⁸⁵.

Pomimo postępu w zarządzaniu makroekonomicznym i zdolności przyciągania inwestycji zagranicznych, gospodarki poszczególnych państw Ameryki Łacińskiej są zagrożone silnymi wahaniami koniunktury, inflacji i destabilizacji walut. Poszerzenie obszaru fiskalnego i skierowanie własnych środków na cele inwestycyjne jest niezbędne do uzyskania odporności na negatywne skutki kryzysu rynków międzynarodowych. Także kwestia regulacji problemów strukturalnych poszczególnych państw Ameryki Łacińskiej, w perspektywie krótkookresowej jest warunkiem osiągnięcia stabilności i zrównoważonego rozwoju.

Ekspansja Chin i rosnące zaangażowanie gospodarcze i polityczne w regionie Ameryki Łacińskiej niesie nie tylko perspektywę rozwoju, ale także zagrożenia, z których podstawowym jest uzależnienie od chińskiej gospodarki i ryzyko, chociaż

⁸⁵ <http://www.naszdziennik.pl/ekonomia-gospodarka/2705,chiny-nadzieja-ameryki-lacinskiej> (dostęp: 11.02.2013).

szacowane dziś jako niewielkie, załamania tempa wzrostu gospodarczego Państwa Środka. Skutki wyhamowania z pewnością odczułaby gospodarka wielu państw latynoamerykańskich, dla których współpraca z Chinami stanowi podstawowy element wymiany handlowej i eksportu – bez nich doszłoby do ograniczenia wzrostu istotnego dla państw rozwijających się. Przykładem jest reakcja gospodarki Kuby na upadek Związku Radzieckiego i społeczne tego konsekwencje.

Istotnym zagrożeniem ekspansji handlu między Chinami i Ameryką Łacińską jest wolumen towarów, produktów, urządzeń i sprzętu, jakim Chiny rekompensują import surowców naturalnych i żywności. Handel nimi, ze względu na obiektywny brak możliwości konkurencji cenowej z chińską gospodarką, może doprowadzić do upadku wielu regionalnych przedsiębiorstw, a tym samym ograniczenia własnego rynku producentów wytwarzających produkty przetworzone o znacznej wartości dodanej i odpowiednio wysokim poziomie zaawansowania technologicznego.

W stosunkach gospodarczych z Chinami państwa Ameryki Łacińskiej powinny dążyć do dywersyfikacji handlu surowcami i produktami rolnymi, których Chiny są jednym z najważniejszych odbiorców, by ograniczyć poziom zależności od cen surowców uwarunkowanych aktualnym zapotrzebowaniem chińskiej gospodarki. Politykę wobec Państwa Środka powinny prowadzić w wymiarze regionalnym, na przykład za pośrednictwem międzynarodowej organizacji Mercosur, której siła oddziaływania na chińską dyplomację jest zdecydowanie większa niż poszczególnych państw w stosunkach bilateralnych. By organizacja ta mogła realizować stawiane jej zadania, wymaga dalszego procesu integracji regionalnej i zaangażowania poszczególnych jej członków w proces budowy właściwych jej struktur oraz wyposażenia w odpowiednie narzędzia polityczne, niezbędne do prowadzenia dialogu z Chinami w wymiarze polityczno-gospodarczym.

Bibliografia

- Cieślak E., *Efekt smoka. Skutki ekspansji gospodarczej Chin po 1978 roku*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2012.
- Dumbaugh K., Sullivan M. P., *China's Growing Interest in Latin America*, CS Report for Congress, Washington, 20 April 2005.
- Gawrycki M. F., *Kuba-Chiny: między ideologią a pragmatyzmem*, [w:] *Ameryka Łacińska w regionie Azji i Pacyfiku*, red. M. F. Gawrycki, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- Halimarski A., Rómmel W., *Założenia polityki maoistowskiej w stosunku do państw Ameryki Łacińskiej*, [w:] *Chiny a kraje rozwijające się*, red. L. Dukaj, Wydawnictwo Interpress, Warszawa 1975.
- Halizak E., *Region Azji i Pacyfiku w polityce międzynarodowej*, [w:] *Azja Wschodnia na przełomie XX i XXI wieku. Stosunki międzynarodowe i gospodarcze. Studia i szkice*, red. K. Gawlikowski, M. Ławacz, Instytut Studiów Politycznych PAN, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2004.

- Iwiński T., *Ruch rewolucyjny w Afryce, Azji i Ameryce Łacińskiej. Problemy rozwoju i strategii w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych*, PWN, Warszawa 1982;
- Canrong J., *Odpowiedzialność wielkiego mocarstwa. Chińska perspektywa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012;
- Geografia świata. Encyklopedia PWN. Społeczeństwo i gospodarka*, red. B. Kaczorowski, PWN, Warszawa 2008.
- Geografia świata. Encyklopedia PWN. Środowisko przyrodnicze*, red. B. Kaczorowski, PWN, Warszawa 2008.
- Kański W., *Chiny a świat zewnętrzny. Zarys rozwoju stosunków handlowych z zagranicą*, Książka i Wiedza, Warszawa 1979.
- Kapica M., *ChRL: dwa dziesięciolecia – dwie polityki*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1971.
- Kukułka J., *Historia współczesna stosunków międzynarodowych 1945–2000 z kalendarium 2001–2006*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007.
- Maroszek M., *Relacje Chińskiej Republiki Ludowej z Ameryką Łacińską*, „Biuletyn Opinie” 2009.
- Nowy układ sił w Ameryce Łacińskiej?*, red. B. Wojna, Biuletyn PISM, Warszawa 2011.
- Pietras Z. J., *Międzynarodowa rola Chin*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1990.
- Prokopczuk J., *Azja, Afryka i Ameryka Łacińska*, WSiP, Warszawa 1983.
- Rowiński J., *Ewolucja polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej (1949–2011)*, [w:] *Wielkie przemiany w Chinach. Próba bilansu reform Deng Xiaopinga*, red. K. Gawlikowski, M. Ławacz, Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej, Warszawa 2012.
- Sadowski P., *USA wobec ekspansji Chińskiej Republiki Ludowej w Ameryce Łacińskiej po 1990 r.*, [w:] *Ameryka Łacińska w regionie Azji i Pacyfiku*, red. M. F. Gawrycki, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- Sierzutowski J., *Ameryka Łacińska*, [w:] *Rozmowy o gospodarce*, red. M. Zwolakowa, Warszawa 1964.
- Simko-Rak J., *Ameryka Łacińska w polityce energetycznej Chińskiej Republiki Ludowej*, [w:] *Transformacje w Ameryce Łacińskiej*, red. A. Walaszek, A. Giera, Księgarnia Akademicka, Kraków 2011.
- Wostkow D., *Polityka zagraniczna ChRL*, [w:] *Maoizm: ideologia, polityka*, „Zeszyty Teoretyczno-Polityczne”, numer specjalny, sierpień 1972.
- Zajączkowski K., *Relacje między ChRL i Ameryką Łacińską. Implikacje dla porządku międzynarodowego z perspektywy europejskiej*, [w:] *Ameryka Łacińska w regionie Azji i Pacyfiku*, red. M. F. Gawrycki, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.

Netografia

- Alf R., *Chiny: czołowy gracz w regionie Ameryki Łacińskiej*, http://www.stosunkimiedzy narodowe.info/artykul,259,Chiny_czolowy_gracz_w_regionie_Ameryki_Lacinskiej (dostęp: 13.09.2011)
- Chochołowicz T., *Pozycja międzynarodowa Brazylii w XXI wieku*, <http://www.militis.pl/stosunki-miedzynarodowe/pozycja-miedzynarodowa-brazylii-w-xxi-wieku-dp1> (dostęp: 11.02.2013).

- Ellis R. E., *Chinese Soft Power in Latin America. A Case Study*, <http://connection.ebscohost.com/c/articles/58476650/chinese-soft-power-latin-america-case-study> (dostęp: 10.02.2013).
- <http://biznes.pl/wiadomosci/swiat/brazylia-bezrobocie-najnizsze-w-dziejach,4092063,news-detel.html> (dostęp: 20.02.2013).
- <http://finanse.wnp.pl/oeecd-dobre-perspektywy-dla-gospodarki-ameryki-lacinskiej> (dostęp: 11.02.2013).
- <http://m.obserwatorfinansowy.pl/forma/debata/ameryka-lacinska-dba-o-dobre-regulacje-wiec-przyciaga-inwestycje> (dostęp: 11.02.2013).
- <http://pl.wikipedia.org/wiki/>
- <http://polish.cri.cn/561/2013/05/21/242s117189.htm> (dostęp: 11.09.2013).
- <http://saopaulo.trade.gov.pl/pl/aktualnosci/article/a,23592,.html> (dostęp: 20.02.2013).
- <http://www.geopolityka.org/analizy/1403-deklaracja-delhijska-iv-szczyt-panstw-brics> (dostęp: 7.01.2013).
- <http://www.himavanti.org/pl/c/artykularnia/brics-brazylia-rosja-indie-chiny-i-poludniowa-afryka> (dostęp: 15.12.2012).
- <http://www.naszdziennik.pl/ekonomia-gospodarka/2705,chiny-nadzieja-ameryki-lacinskiej> (dostęp: 11.02.2013).
- <http://www.psz.pl/tekst-41117/Tegoroczny-wzrost-gospodarczy-Ameryki-Lacinskiej-na-poziomie-3,5-4-proc> (dostęp: 11.02.2013).
- <http://www.rp.pl/artukul/1029165.html?print=tak&p=0> (dostęp: 20.10.2013).
- http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,USA,stosunki_dwustronne,Chiny (dostęp: 20.01.2013).
- <http://www.terralatina.pl/2010/12/ameryka-lacinska-rosnie> (dostęp: 11.02.2013).
- <http://www.wprost.pl/ar/316438/Cud-gospodarczy-w-Ameryce-Lacinskiej> (dostęp: 11.02.2013).
- Liberska B., *Nowi partnerzy: Chiny i Ameryka Łacińska*, <http://www.rp.pl/artukul/82452.htm?p=1> (dostęp: 20.12.2012).
- Liberska B., *Perspektywy rozwojowe chińskie gospodarki do 2050 roku*, http://www.inepan.waw.pl/pliki/studia_ekonomiczne/Studia%202010%204%2001.A.Liberska.pdf (dostęp: 3.02.2013).
- Liberska B., *System powiązań Ameryki Łacińskiej z Indiami i Chinami we współczesnej gospodarce światowej*, http://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=liberska%20system%20po%20wi%20C4%85za%20C5%84%20ameryki%20C5%82aci%20C5%84skiej&source=web&cd=2&ad=rja&ved=0CDMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fbzhum.icm.edu.pl%2Fbzhum%2Fdownload%2Fbwm%2Fmeta1.element.dl-catalog-730c83fa-278c-49e3-998c-197d20010ec0%2Fcontent%2FZeszyty_Naukowe_SGH-2008-13-23-66-83.pdf&ei=VPYpUa3NM4TQtQbH0YDgBA&usq=AFQjCNGlAyBTuhS7CxBrAHE2Dvndchkelw&bvm=bv.42768644,d.Yms (dostęp: 10.02.2013).
- Rykowski R., *Ameryka Łacińska - kolejny przystanek na imperialnej drodze Chin*, <http://www.m.obserwatorfinansowy.pl/forma/analizy/Ameryka-lacinska-kolejny-przystanek-na-imperialnej-drozdze-chin> (dostęp: 11.02.2013).
- Shixue J., *A New Look at the Chinese Relations With Latin America*, http://www.nuso.org/upload/articulos/3351_2.pdf (dostęp: 14.01.2013).

Summary

China's strategy towards the countries of Latin America

Pursuing a policy of national energy security and diversification of energy suppliers, taking advantage of decrease in the activity of American political and economic actors in the Latin America region, Beijing successfully develops a cooperation with countries of the region, giving it the rank of a „strategic partnership“.

Since the foundation of the People's Republic of China, the Maoist authorities' foreign policy focused mainly on distributing the ideology and limiting the economic cooperation to the necessary minimum. This concerned mainly the third world: Asia, Africa, and Latin America. With the collapse of the Maoist radicals and implementation of the „opening to the world“ policy by Deng Xiaoping, the political cooperation with countries of Latin America gave way to the development of trade exchange, and since there has occurred a loss of self-sufficiency in raw materials and energy, a pressure of Beijing to intensify economic cooperation, with an emphasis on this sector of the national economy, particularly sensitive, especially in the changing structure of a multipolar world, clearly increases. China, using „soft elements“ of the foreign policy, effectively builds their position in Latin America, using the potential accumulated in huge foreign exchange reserves of the state and central management system for the largest economic and bank actors, creating, „incidentally“, new markets for their increasingly processed products with higher and higher degree of technological advancement. Despite the intensification of cooperation, Latin American countries are becoming increasingly assertive towards China, being afraid of possible consequences of „cooling“ of the economic growth in the Middle Kingdom and development of its political influence in the region.